MODELOVÝ PŘÍKLAD 1:

Vladimír uzavřel se zaměstnavatelem dohodu o pracovní činnosti na dobu od 1. ledna do 15. června. Sjednanou práci začal vykonávat 2. února. Není stanovena výše odměny za kalendářní měsíc. Za jednotlivé měsíce obdržel započitatelný příjem:

- **za únor ve výši 6 000 Kč,**
- **za březen ve výši 1 300 Kč,**
- **v dubnu nepracoval (byl dočasně práce neschopný od 10. 4. do 2. 5.),**
- **v květnu ve výši 7 500 Kč (začal opět pracovat 5. května),**
- **v červnu ve výši 5 000 Kč.**

1. Stanovte datum vzniku a zániku Vladimírovy účasti na nemocenském pojištění.
2. Jakou dobu bude Vladimír pojištěn, jestliže se zaměstnavatelem uzavřel na uvedenou dobu pracovní poměr s měsíční mzdou 20 000 Kč. Odůvodněte.
3. Vladimír požádal zaměstnavatele o poskytnutí neplaceného volna z důvodu studia na vysoké škole a přípravy na státní závěrečné zkoušky od 15. března do 30. dubna a zaměstnavatel mu vyhověl. Vladimír však byl v době od 10. dubna do 2. května uznán svým lékařem práce neschopným. Má po dobu dočasné pracovní neschopnosti nárok na výplatu nemocenského?

ŘEŠENÍ

Ad 1.

V ustanovení § 6 odst. 1 NEMP jsou stanoveny podmínky účasti zaměstnance, jehož definice je podána v ust. § 5 písm. a) NEMP, na nemocenském pojištění a v ust. § 7 NEMP pak to, co se rozumí zaměstnáním malého rozsahu.

Nemocensky pojištěni nejsou zaměstnanci ze zaměstnání malého rozsahu, kdy je sjednaná částka započitatelného příjmu nižší než rozhodný příjem nebo kdy započitatelný příjem nebyl sjednán vůbec.[1] Rozhodný příjem je stanoven v ust. § 6 odst. 2 NEMP. Nyní se jedná o částku **2 500 Kč** (od 1. 1. 2012), přičemž vláda rozhodný příjem zvýší nařízením za podmínek uvedených v tomto ustanovení.

Při výkonu zaměstnání malého rozsahu je zaměstnanec pojištěn jen v těch kalendářních měsících po dobu trvání zaměstnání, v nichž dosáhl částky započitatelného příjmu aspoň ve výši rozhodného příjmu.

Podle ust. § 10 odst. 1 NEMP vzniká zaměstnanci pojištění dnem, ve kterém začal vykonávat práci pro zaměstnavatele, a zaniká dnem skončení doby zaměstnání, pokud se dále v zákoně nestanoví jinak.

1 Do 31. 12. 2013 nebyli též pojištěni zaměstnanci z příležitostného zaměstnání, což je zaměstnání, které netrvalo a ani nemělo trvat déle než 14 kalendářních dnů po sobě jdoucích (krátkodobé zaměstnání).

Vladimír vykonává práci malého rozsahu, neboť v dohodě o pracovní činnosti nebyla sjednána měsíční výše započitatelného příjmu. Podle výše uvedených pravidel je Vladimír účasten nemocenského pojištění od 2. do 28. února, neboť až dne 2. února začal poprvé pracovat a vyplacená odměna za tento měsíc přesáhla stanovený rozhodný příjem. V lednu vůbec nepracoval, není proto rozhodné, že dohoda byla sjednána již od 1. ledna. V měsících březnu a dubnu není účasten nemocenského pojištění (odměna nepřesáhla částku rozhodného příjmu). Po dobu pracovní neschopnosti nemá ani nárok na náhradu odměny z dohody od zaměstnavatele ani na nemocenské. Ochranná lhůta ze zaměstnání malého rozsahu totiž neběží a v tomto případě by stejně již uplynula (§ 15 odst. 1 a odst. 4 NEMP).

Účast na nemocenském pojištění opět vzniká až dnem 1. května a zaniká 15. června (v obou měsících přesáhla odměna rozhodný příjem). Není podstatné, že dle výkazu práce pracoval v květnu až od pátého dne, ani skutečnost, že 1. květen je dnem pracovního klidu (srov. § 10 odst. 1 a odst. 2 NEMP).

Ad 2.

Vladimír plní podmínky účasti na pojištění stanovené v § 6 odst. 1 NEMP, což jsou výkon práce na území ČR a sjednaná částka započitatelného příjmu za kalendářní měsíc činila alespoň 2 500 Kč.

U zaměstnance v pracovním poměru vzniká pojištění dnem, ve kterém začal pro zaměstnavatele vykonávat práci, a zaniká dnem skončení pracovního poměru. **Jestliže Vladimír nastoupil do práce dnem 1. ledna nebo pracovní poměr byl uzavřen od 1. ledna (blíže odůvodnění v modelovém příkladu 2, Ad 3.), vzniká pojistný poměr tímto dnem, a zaniká 15. června (§ 10 odst. 1 a odst. 2 NEMP).**

Ad 3.

V souladu s ust. § 28 odst. 5 NEMP se nemocenské nevyplácí zaměstnanci za dobu, po kterou mělo trvat pracovní volno bez náhrady příjmu poskytnuté zaměstnanci jeho zaměstnavatelem v případech, kdy zaměstnanec nemá na pracovní volno nárok podle zvláštního právního předpisu, pokud dočasná pracovní neschopnost vznikla nejdříve dnem, který následuje po dni nástupu na takové volno.

Na pracovní volno z důvodu studia a přípravy na státní závěrečnou zkoušku nemá zaměstnanec nárok (viz přílohu k nařízení vlády č. 590/2006 Sb., kterým se stanoví okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci, ve smyslu ust. § 199 ZP).

Nárok na dávku nemocenského pojištění vzniká, jestliže podmínky pro vznik nároku na dávku byly splněny v době pojištění (§ 14 odst. 1 NEMP). Bylo-li poskytováno pracovní volno do 30. dubna, vzniká Vladimírovi sice ode dne vzniku dočasné pracovní neschopnosti nárok na náhradu mzdy dle § 192 ZP, následně nárok na nemocenské, ale nárok na výplatu náhrady ani na výplatu nemocenského po dobu čerpání pracovního volna mít nebude. Nemocenské bude vypláceno až od 1. května, tj. po ukončení neplaceného volna.

ti pojištěnce. Příslušný orgán nemocenského pojištění, který dosud pojištěnci vyplácí nemocenské, rozhodne podle vyjádření svého lékaře o době dalšího poskytování nemocenského, pokud lze očekávat, že pojištěnec v krátké době, nejdéle však v době 350 kalendářních dnů od uplynutí podpůrčí doby, nabude opět pracovní schopnost, a to i k jiné než dosavadní pojištěné činnosti. Jednotlivá prodloužení výplaty nemocenského nesmí přesáhnout tři měsíce a celkem je možné jej vyplácet nejdéle po dobu 350 kalendářních dní od uplynutí podpůrčí doby (§ 27 NEMP).

Pokud bude Jonášova pracovní neschopnost trvat i po 24. březnu letošního roku, je poskytování nemocenského fakultativní. Na základě jeho žádosti bude o nemocenském rozhodovat příslušný orgán nemocenského pojištění (OSSZ). Takto lze dávku poskytovat maximálně do 9. března následujícího kalendářního roku.

PŘÍKLADY A ÚKOLY:

Účast na nemocenském pojištění:

1. Karel uzavřel se zaměstnavatelem se sídlem v Pardubicích dohodu o provedení práce od 10. dubna do 30. června na lektorování vzdělávacího kurzu v rozsahu 90 hodin. Jeho odměna činila 350 Kč za hodinu. V dubnu pracoval 28 hodin, v květnu 33 hodin a v červnu 29 hodin.
   - Je Karel účasten na nemocenském pojištění?
   - Posuďte jeho účast na pojištění v jednotlivých měsících činnosti.

2. Pavel je advokátem a současně přednáší na právnické fakultě na základě dohody o pracovní činnosti uzavřené na dobu celého akademického roku (1. září až 30. června).
   - Může být Pavel účasten nemocenského pojištění z titulu výkonu advokacie? Za jakých podmínek?
   - Stanovte, kdy vzniká či zaniká jeho pojištění na základě dohody o pracovní činnosti dle odučených hodin:
     - zahajovací přednáška: 24. září; další výuka až v listopadu (celkem čtyři přednášky a čtyři semináře), v prosinci dvě přednášky a jeden seminář, v dubnu dvě přednášky a šest seminářů, v květnu jedna přednáška,
     - přednášky a semináře jsou dvouhodinové, hodinová dotace (45 min) – přednáška: 250 Kč, seminář: 200 Kč.

3. Josef pracuje v pracovním poměru jako údržbář u zaměstnavatelů A, B a C, a to u zaměstnavatelů A a B na čtyři hodiny denně (měsíční mzda 6 000 Kč) a u zaměstnavatele C na dvě hodiny denně (měsíční mzda 2 000 Kč). Se zaměstnavatelem C si sjednal dohodu o provedení práce na dobu 14 dní, a to jako záskok na práci vrátného za odměnu 4 500 Kč.

- Vznikne Josefovi účast na nemocenském pojištění v každé z těchto pracovních činností?
- Změnila by se situace, kdyby Josef pracoval jako vrátný u zaměstnavatele C na základě dohody o pracovní činnosti?

4. Firma HARIBO, a. s., se sídlem ve Velkém Meziříčí vyslala svou zaměstnankyni Mirku s trvalým pobytem tamtéž na 8 měsíců do Spolkové republiky Německo, aby zde pro partnerskou firmu zaškolila místní zaměstnance.

- Podle jakých právních předpisů bude Mirka nemocensky pojištěna?
- Změnila by se situace, kdyby Mirka pro svého zaměstnavatele pracovala v SRN již natrvalo?

Nemocenské:

5. Andrea, která pracuje na Ministerstvu průmyslu a obchodu ČR v pracovním poměru dva roky (sjednaný plat 35 000 Kč měsíčně), byla v době 14. až 24. března v pracovní neschopnosti.

- Má Andrea nárok na nemocenské?

6. Milan nastoupil do pracovního poměru 1. srpna a hned 5. srpna jej zrušil ve zkušební době. Dne 11. srpna jej lékař uznal práce neschopným, a to až do konce září.

- Má Milan nárok na nemocenské?
- Změnila by se situace, kdyby 9. srpna nastoupil do nového zaměstnání, ze kterého by druhého dne rovněž odešel?
- Určete rozhodné období.

7. Ivana si sjednala se svým zaměstnavatelem, u něhož pracuje půl roku, neplacené pracovní volno z rodinných blíže nespecifikovaných důvodů na dobu letních prázdnin. Dne 5. července však onemocněla a byla uznána práce neschopnou, neschopnost trvala až do 10. srpna.

- Má Ivana po dobu dočasné pracovní neschopnosti nárok na nemocenské?
- Má po tuto dobu nárok na výplatu nemocenského?
- Změnila by se situace, kdyby důvodem čerpaného pracovního volna bylo konkrétně ošetřování nemocného manžela, jehož zdravotní stav po dobu uvedených dvou měsíců vyžaduje nezbytné ošetřování ze strany Ivany?

8. Tereza nastoupila do prodejny potravin jako vedoucí úseku lahůdek dne 3. června. Dne 10. září havarovala na jízdním kole v lesním terénu a způsobila si úraz, který si vyžádal půlroční léčení. Dechová zkouška i odběr krve prokázaly požití alkoholu.

- Má Tereza nárok na nemocenské? Od kterého dne?
- Stanovte rozhodné období pro výpočet dávky.
- Vypočtěte nemocenské na kalendářní den dočasné pracovní neschopnosti. Vyměřovací základ za rozhodné období činí 80 100 Kč.

9. Ingrid prodělala po vážném úrazu tři operace, od 20. září loňského roku byla deset měsíců hospitalizována a domácí ošetřování trvalo další čtyři měsíce. Lékař ukončil dočasnou pracovní neschopnost letos 10. listopadu. Ingrid bylo přiznáno nemocenské.

   - Stanovte podpůrčí dobu nemocenského, jestliže Ingrid celý únor a březen loňského roku promarodila se zápalem plic.
   - Za jakých podmínek je možné poskytovat Ingrid nemocenské až do skončení pracovní neschopnosti?
   - Jaké mají v této souvislosti oprávnění a povinnosti jednotlivé subjekty nemocenského pojištění?

Peněžitá pomoc v mateřství:

10. Romana pracovala pět let jako poštovní doručovatelka za měsíční mzdu 18 000 Kč, toto zaměstnání ukončila dohodou 30. listopadu. V prosinci otěhotněla, lékař stanovil den porodu na 6. září následujícího kalendářního roku.

    - Má Romana nárok na peněžitou pomoc v mateřství?

11. Zaměstnaná Iveta nastoupila na peněžitou pomoc v mateřství od 14. dubna, den porodu byl stanoven na 29. května, dcerka se jí narodila již 1. května.

    - Určete, od kterého dne bude Ivetě poskytována dávka?
    - Stanovte podpůrčí dobu, jestliže se dcera narodila předčasně.

12. Iveta se rozhodla, že nastoupí zpět do zaměstnání již 1. června. Péči o dceru převzal její manžel David.

    - Je tento postup možný? Za jakých podmínek?
    - Má David také nárok na peněžitou pomoc v mateřství a případně od kterého dne?
    - Stanovte podpůrčí dobu oběma rodičům.

13. Markéta porodila dvojčata Ellu a Evelínu dne 18. srpna a splnila podmínky nároku na peněžitou pomoc v mateřství, na kterou nastoupila 16. června. Ella se narodila se zdravotním postižením a zůstala v kojeneckém ústavu, poté v ústavu pro péči o děti se zdravotním postižením; ve věku pěti let si Ellu převzala do pěstounské péče zaměstnaná Nikola.

– Stanovte podpůrčí dobu Markétě a Nikole.

14. Vendula, studentka 5. ročníku právnické fakulty, od 1. dubna pracovala na částečný úvazek za 8 000 Kč měsíčně v supermarketu jako pokladní, z důvodu těhotenství však ukončila pracovní poměr dohodou ke dni 31. srpna. Dne 15. září ze stejných důvodů přerušila i studium. Lékař stanovil den porodu na 21. února následujícího kalendářního roku.

   – Vznikne Vendule nárok na peněžitou pomoc v mateřství?
   – Změnila by se situace, kdyby 20. června letošního roku Vendula fakultu již absolvovala?

15. Petrovi zemřela manželka při porodu 10. března a on se ujal péče o novorozeného syna, který byl propuštěn z novorozeneckého oddělení nemocnice 2. dubna. Petr je zaměstnaný 10 let.

   – Má Petr nárok na peněžitou pomoc v mateřství?
   – Stanovte rozhodné období a podpůrčí dobu.
   – Vypočtěte výši dávky na kalendářní den, jestliže Petrův skutečný (vypočtený) denní vyměřovací základ činí 1 300 Kč.

16. Blanka nastoupila do zaměstnání po rodičovské dovolené dne 2. května, když synovi byly dva roky, na poloviční úvazek. Za rok znovu otěhotněla a na mateřskou dovolenou nastoupila 20. listopadu, druhý syn se narodil 2. ledna. Denní vyměřovací základ dle § 18 a § 19 NEMP (skutečný DVZ) činí 355,06 Kč. DVZ pro účely stanovení peněžité pomoci v mateřství u staršího syna byl 706,85 Kč.

   – Stanovte rozhodné období pro výpočet dávky při narození druhého syna.
   – Vypočtěte výši peněžité pomoci v mateřství na kalendářní den od 20. listopadu.

Ošetřovné:

17. Kláře skončil pracovní poměr uplynutím doby 30. června, zaměstnavatel jí již smlouvu neprodloužil. Dne 2. července onemocněla její 5letá dcera a dětský lékař stanovil potřebu ošetřování na 10 dní.

   – Vznikne Kláře nárok na ošetřovné?

18. Monika má z titulu ošetřování nemocné dcery nárok na ošetřovné. Současně dochází též ke svému zaměstnavateli a pracuje za sjednanou mzdu. O dceru v této době pečuje její babička.

   – Má Monika nárok na ošetřovné i mzdu?

19. Laura ošetřuje nemocnou 8letou dceru v době 10.–17. září a pobírá ošetřovné. Dne 14. září je sama ošetřujícím lékařem uznána dočasně práce neschopnou a plní podmínky nároku na nemocenské.

    – Jakým způsobem budou Lauře vypláceny dávky?

20. Libor uplatnil nárok na ošetřovné z důvodu ošetřování nemocného 3letého syna Tadeáše. Jeho manželka je z důvodu péče o Tadeáše na rodičovské dovolené. Momentálně je však v porodnici s novorozenou dcerou.

    – Má Libor nárok na ošetřovné?

21. Pojištěná Zuzana ošetřuje svou matku, která musí dodržovat přísný léčebný režim stanovený na tři týdny, matka není hospitalizována. 15. den ošetřování si matka při pádu z lůžka silně pochroumala koleno a není schopna chůze, odmítá hospitalizaci. Lékař stanovil dobu ošetřování na dalších 14 kalendářních dnů.

    – Jedná se o tytéž případy potřeby ošetřování? Odůvodněte.
    – Má Zuzana nárok na ošetřovné během obou potřeb ošetřování?
    – Stanovte podpůrčí dobu.
    – Změnila by se situace v případě, že je Zuzana rozvedená a pečuje o 14letého syna?

22. Vdaná Silvie je zaměstnaná jako úřednice a pečuje o Dianu a Ludvíka ve věku 5 a 10 let. Dne 11. května onemocněla starší Diana a lékař stanovil, že její zdravotní stav vyžaduje nezbytné ošetřování po dobu 12 dnů. Dne 16. května dostal chřipku Ludvík. Zde lékař stanovil dobu ošetřování 7 dnů. Dne 18. května Silvii na dva dny vystřídala v péči o děti její zaměstnaná matka, s níž žijí v rodinném domku, neboť se Silvie musela vrátila do zaměstnání.

    – Stanovte Silvii podpůrčí dobu v obou případech ošetřování dětí.
    – Má nárok na ošetřovné i Silviina matka? Pakliže ano, stanovte i u ní podpůrčí dobu.

Dočasná pracovní neschopnost:

23. Radek, kterému vzniklo pojištění 1. prosince, byl v pracovní neschopnosti od 12. února do 14. března. Dne 15. března nastoupil opět do práce, uklouzl na schodech a přivodil si komplikovanou zlomeninu holenní a lýtkové kosti. Byl opět uznán práce neschopným, a to až do konce května.

    – Stanovte rozhodné období u obou případů dočasné pracovní neschopnosti.
    – Po jakou dobu bude Radkovi náležet nemocenské u pracovní neschopnosti od 15. března?

24. Štěpána přepadly dne 12. ledna vysoké horečky, velké bolesti v krku a bolesti kloubů. Druhý den ráno telefonoval svému ošetřujícímu lékaři. Ten se k němu však dostavil až 14. ledna, neboť přístupová cesta ke Štěpánově chatě na Šumavě zapadla sněhem a dva dny k němu nebyl žádný přístup. Lékař konstatoval těžkou chřipku.
   - Posuďte, od kterého dne uzná lékař pracovní neschopnost Štěpána a za jakých podmínek?
   - Určete postup lékaře pro případ, že Štěpána navštívil až 16. ledna.

25. Štěpán se dva dny léčil ve své chatě, třetí den se však přemístil za svou sestrou do Horní Plané (v chatě z důvodu nemoci nemohl zatápět).
   - Uveďte Štěpánovy povinnosti v souvislosti se změnou pobytu během dočasné pracovní neschopnosti.
   - Uveďte povinnosti ošetřujícího lékaře v této souvislosti.
   - Posuďte uvedenou situaci pro případ, kdy Štěpánova sestra žije v Rakousku.

26. Zaměstnaná a těhotná Marcela nesplnila podmínku čekací doby pro nárok na peněžitou pomoc v mateřství. Den porodu lékař stanovil na 22. září.
   - Má Marcela nárok na dávku nemocenského pojištění v souvislosti s těhotenstvím a porodem?
   - Jaké povinnosti má v tomto případě její ošetřující lékař?

27. Lékař rozhodl o vzniku dočasné pracovní neschopnosti Heleny dne 1. října. Po čtyřech měsících se Helenin stav postupně stabilizoval, avšak stále nebyla schopna vykonávat své dosavadní zaměstnání. Došlo však k postupnému obnovení její pracovní schopnosti natolik, že zdravotní stav jí umožňoval vykonávat jinou výdělečnou činnost.
   - Co je povinností ošetřujícího lékaře v takovém případě?

KONTROLNÍ OTÁZKY:

1. Jaký je rozdíl mezi zahraničním a smluvním zaměstnancem?
2. Vytyčte principy, které charakterizují nemocenské pojištění.
3. Které sociální události jsou důvodem pro přiznání dávek nemocenského pojištění?
4. Zamyslete se nad souvislostí mezi pojistným a dávkovým vztahem nemocenského pojištění.
5. Jaký je význam podpůrčí doby u dávky „nemocenské“?
6. Co je „dávkové schéma“ a „dávková formule“ v nemocenském pojištění?
7. Ve kterých situacích může nastat souběh nároku na výplatu dávek nemocenského pojištění? Rozlište je.

8. Můžete se bránit proti rozhodnutí lékaře o ukončení vaší pracovní neschopnosti? Jakým způsobem byste postupovali?
9. Jak byste charakterizovali vzájemný vztah mezi ošetřujícím lékařem a orgánem nemocenského pojištění (jeho lékařem)? Uveďte základní aspekty tohoto vztahu.
10. Co se míní „zaměstnáním malého rozsahu“?
11. Charakterizujte institut ochranné lhůty a jeho význam pro nemocenské pojištění.
12. Liší se dávky nemocenského pojištění z titulu nemoci a úrazu od dávek z titulu těhotenství a mateřství? Vysvětlete.